

MỘT VÀI SUY NGHĨ VỀ THỰC TRẠNG DẠY NGHE HIỂU CHO SINH VIÊN HỆ SƯ PHẠM NĂM THỨ I KHOA NGÔN NGỮ VÀ VĂN HOÁ NGA TRƯỜNG ĐẠI HỌC NGOẠI NGỮ - ĐHQG HÀ NỘI

DƯƠNG THỊ THUYẾT HƯƠNG
CBGD Khoa Ngôn ngữ và Văn hoá Nga

I. Đặt vấn đề

Ở Khoa Ngôn ngữ và Văn hoá Nga Đại học Ngoại ngữ - Đại học Quốc gia Hà Nội, tiếng Nga được học như một chuyên môn chính, là cơ sở của nghề tương lai của sinh viên khi ra trường, cụ thể là giảng dạy tiếng Nga cho học sinh Việt Nam. Mục đích này đòi hỏi sinh viên tiếng Nga khi ra trường phải đạt được những yêu cầu rất cao về việc nắm vững ngôn ngữ này một cách hệ thống cũng như nắm thành thạo 4 kỹ năng lời nói cơ bản (nói - nghe - đọc - viết). Năm thứ I ở Khoa Nga được coi là giai đoạn cơ sở của quá trình đào tạo giáo viên tiếng Nga ở Trường Đại học Ngoại ngữ. Đối với sinh viên, giai đoạn đầu của quá trình học là giai đoạn quan trọng và khó khăn. Nó quan trọng vì năm này là năm bản lề, năm đặt nền móng cơ bản cho sinh viên, giúp sinh viên hình thành các kỹ năng cơ bản nhất chuẩn bị cho quá trình đào tạo và tự đào tạo ở những năm sau.

Do vậy để đáp ứng được yêu cầu của việc đào tạo giáo viên dạy tiếng Nga cho các trường phổ thông cho thế kỷ 21 thì việc xem xét thực trạng việc giảng dạy tiếng Nga nói chung, dạy nghe hiểu tiếng Nga nói riêng là rất cần thiết và nhờ đó có thể đề xuất được một vài kiến nghị nhằm nâng cao chất lượng đào tạo.

II. Một số vấn đề về thực trạng giảng dạy bộ môn nghe hiểu tiếng Nga ở năm thứ I - Khoa Nga

1. Tình hình sinh viên

Hiện nay nói chung, việc giảng dạy tiếng Nga được thực hiện theo phương pháp giao tiếp có tính chất cá nhân hoá, sinh viên được coi là vị trí trung tâm của quá trình dạy. Việc xem xét đến thực trạng học và các khó khăn của họ là cần thiết.

- Bắt đầu từ năm 1997 - 1998 Khoa Nga đã bắt đầu tiếp nhận 2 đối tượng sinh viên vào học đó là các sinh viên đã học tiếng Nga ở phổ thông và các sinh viên chưa từng học tiếng Nga và họ thi vào khoa Nga bằng việc thi các ngoại ngữ khác. Việc dạy nghe cho các sinh viên đã học tiếng Nga ở phổ thông đã khó thì việc dạy nghe cho các sinh viên chưa hề làm quen với ngôn ngữ này lại càng khó hơn. Thêm vào đó, các sinh viên lại học tiếng Nga ngoài môi trường tiếng, họ không có điều kiện để giao tiếp với người Nga, không có điều kiện tiếp xúc với lời nói Nga trong môi trường tự nhiên, trong cuộc sống như nghe đài, xem ti vi, phim ảnh bằng tiếng Nga. Đặc biệt như chúng ta biết thì hiện nay do rất nhiều lý do khách quan, ngay giáo viên tiếng Nga cũng rất khó có thể kiếm được một băng tiếng Nga chất lượng tốt, phù hợp để sử dụng trong giảng dạy. Việc học nghe đối với các sinh viên chưa từng học tiếng Nga là rất khó, song ngay cả với các sinh viên đã học tiếng Nga ở phổ thông thì cũng không phải là dễ vì ở các trường phổ thông hiện nay các giáo viên tiếng Nga cũng hầu như không có điều kiện và khả năng để dạy nghe cho học sinh và hầu như họ chỉ còn chú ý nhiều đến dạy viết, đọc, nói mà chủ yếu là viết do các kỳ thi tốt nghiệp cũng như thi đại học ở nước ta là thi viết. Đối với các sinh viên này thì nghe hiểu các kiến thức đã biết bằng tiếng Nga cũng không phải là đơn giản.

- Về tình hình thái độ học tập của sinh viên thì nói chung các sinh viên ở năm thứ I đều có ý thức học tập, có lo lắng về việc học tập sao cho tốt (nhất là các sinh viên mới học từ đầu), tuy nhiên nhiều sinh viên vẫn bị phân tán về tư tưởng, lo lắng cho tương lai. Họ học mà không tin tưởng là sẽ được sử dụng tiếng Nga để dạy sau này nên nhiều khi họ học có tính chất đối phó cho qua kỳ thi và họ đã giành nhiều thời gian cho các môn ngoại ngữ mang tính chất thời thượng (Anh, Trung) để chuẩn bị kiểm sống sau này. Đây là một thực tế mà người dạy và người sắp xếp, soạn

thảo chương trình đào tạo phải tính đến và xem xét, tạo điều kiện sao cho số giờ học môn tiếng Nga nhiều để tạo điều kiện cho sinh viên luôn có môi trường tiếng Nga để học.

- Qua giảng dạy tiếng Nga cho sinh viên năm thứ I chúng tôi thấy sinh viên năm đầu gặp rất nhiều khó khăn trong học nghe hiểu tiếng Nga, đặc biệt là những khó khăn xuất phát từ bản chất, đặc điểm tâm sinh lý, đặc điểm ngôn ngữ của bản thân quá trình nghe hiểu. Bản chất của nghe hiểu là quá trình tiếp thu và giải mã các tín hiệu ngôn ngữ nhờ vào khả năng của thính giác. Khi nghe, người nghe phụ thuộc hoàn toàn vào người nói (phát thông tin), nguồn gốc của thông tin, phương thức đưa thông tin... Nói một cách khác, nghe là bằng thính giác tiếp thu và hiểu lời nói khẩu ngữ trong quá trình nó đang được sản sinh ra một cách liên tục. Người nghe không được tự ý dừng lại hay quay trở lại để làm sáng tỏ những vấn đề họ chưa hiểu như trong quá trình đọc. Ngoài ra người nghe còn gặp phải các khó khăn khác liên quan đến các yếu tố như tính chất, nội dung của thông báo, hình thức ngôn ngữ của thông báo, yếu tố văn hoá, yếu tố có tính chất đất nước học, cũng như kinh nghiệm ngoại ngữ của bản thân người nghe... Một trong những khó khăn của sinh viên khi mới học nghe tiếng Nga đó là sự khác biệt rất cơ bản giữa tiếng Nga và tiếng Việt, một bên là ngôn ngữ tổng hợp tính và bên kia là ngôn ngữ phân tích tính. Với sinh viên Việt Nam thì hệ thống ngữ âm, ngữ pháp, từ vựng... của tiếng Nga là cả một sự mới mẻ và khác lạ nhất là khái niệm như trọng âm, ngữ điệu; khái niệm về 6 cách tiếng Nga, thời, thể, trật tự từ... Vì vậy để đạt được mục đích là luyện cho sinh viên nắm được kỹ năng nghe hiểu lời nói Nga thì đòi hỏi phải có một chương trình, phương pháp đào tạo hợp lý khoa học từ dễ đến khó, từ đơn giản đến phức tạp, cần có đủ thời gian để thực hiện 1 lượng bài tập cần thiết từ luyện nghe từ âm cho đến nghe 1 phát ngôn giúp sinh viên luyện rèn từ nghe nhận biết đến nghe hiểu, từ hiểu bề nổi của thông báo đến hiểu chiều sâu của nội dung, từ hiểu chung chung đến hiểu chi tiết, rồi tiến đến cấp độ hiểu có phê phán, xem xét... với phân phối chương trình như hiện nay thì dù cho giáo viên và sinh viên có cố gắng thì cũng khó có thể đạt được những kỹ năng nêu trên. Thêm vào đó, vốn kiến thức nền của sinh viên nói chung là nghèo nàn nên khi nghe sinh viên không có sự phán đoán hay hiểu biết (nhờ kinh nghiệm) gì về vấn đề họ nghe để trợ giúp cho việc hiểu nội dung bài nghe. Điều này dẫn đến việc sinh viên không có hứng thú học ngh, dễ nản lòng. Để phần nào gây được hứng thú học nghe cho sinh viên, ngay từ năm đầu song song với việc cung cấp kiến thức ngôn ngữ, rèn các kỹ năng lời nói phải cung cấp kiến thức ngôn ngữ đất nước học, văn hoá Nga cho sinh viên Việt Nam.

2. Về việc phân phối chương trình học.

Theo chúng tôi việc phân phối giờ học cho các môn thực hành tiếng ở năm thứ I là quá ít, chỉ có từ 10 -> 12 giờ mỗi tuần cho cả 4 kỹ năng nghe, nói, đọc, viết. Môn nghe hiểu tiếng Nga như trên đã nêu là một môn khó đối với sinh viên song theo phân phối chương trình học hiện nay thì sinh viên chỉ được học 2 giờ nghe 1 tuần (90'). Một năm thứ I nếu học đầy đủ 30 tuần (kể cả ngày lễ) thì sinh viên được chính thức học nghe có sự hướng dẫn của giáo viên là 60 giờ. Theo chúng tôi với thực tế giảng dạy và học tập hiện nay thì giáo viên khó có thể giúp sinh viên có được những kỹ năng nghe hiểu tiếng Nga dù là cơ bản nhất. Thực tế là trong các giờ nghe giáo viên chỉ có thể cho sinh viên nghe để làm quen với lời nói Nga nhiều hơn là thực hiện hướng dẫn luyện cho họ các kỹ năng nghe, để rồi họ có thể tự luyện cho mình. Muốn sinh viên thực hiện việc chuyển quá trình đào tạo thành tự đào tạo theo chúng tôi giáo viên phải có đủ thời gian, điều kiện để tạo cho họ một nền tảng cơ sở vững chắc, các kỹ năng ban đầu tốt để từ đó họ có thể tự đào tạo vươn lên.

3. Về giáo trình dạy nghe và học nghe hiểu.

Hiện nay ở năm thứ I Khoa Nga sinh viên đang sử dụng giáo trình dạy nghe gồm 20 bài với băng kèm theo. Song theo tình hình thực tế hiện nay thì giáo trình này cũng có những vấn đề phải xem xét.

Giáo trình nghe hiểu cho sinh viên năm thứ I Khoa Nga được chúng tôi biên soạn từ năm 1990 - 1991 cho đối tượng là những sinh viên đã học tiếng Nga ở phổ thông trong điều kiện Liên Xô chưa tan rã, họ có một vốn kiến thức về từ vựng, ngữ pháp tương đối tốt, đồng đều. Thêm vào đó thì số giờ dạy tiếng một tuần là từ 16 - 22 giờ, nhiều gấp đôi so với hiện nay do đó giáo trình này phần nào đáp ứng được đối tượng và yêu cầu môn học, tạo được hứng thú cho sinh viên học nghe. Lượng bài tập phong phú từ dễ đến khó... giúp cho sinh viên rèn luyện các kỹ năng nghe

và làm quen với các hình thức kiểm tra, đánh giá của bộ môn ngay trong quá trình học. Song nếu giáo trình này được sử dụng dạy nghe cho sinh viên hiện nay nhất là số sinh viên mới bắt đầu học tiếng Nga thì rất nhiều bài tập ngay từ đầu đã trở nên quá khó do vốn từ và kiến thức của sinh viên còn hạn chế. Mặt khác, đối với học sinh đã học thì tốc độ đọc trong băng ở phần đầu (băng 1 đến 4) là tương đối chậm so với các băng học tiếng Nga khác vì băng này là do một giáo viên người Nga đọc tại Việt Nam, bên cạnh đó thì bài hội thoại của băng cũng lại do một người đọc các vai, nên sinh viên rất khó theo dõi. Theo chúng tôi giáo trình này phải được chỉnh lý lại cho phù hợp với đối tượng hơn và giúp sinh viên có hứng thú học hơn.

4. Về phương tiện dạy và học.

Hiện nay ở năm thứ I cũng như các năm trên dạy nghe hiểu tiếng Nga các giáo viên chỉ có 1 phương tiện là đài và băng cassette. Băng thì nói chung là ít vì thường chúng tôi chỉ có băng chính là băng kèm theo giáo trình đang dạy do đó sinh viên cũng ít có điều kiện để tự luyện tập nghe ngoài giờ lên lớp. So với sự phát triển của thời đại bùng nổ thông tin ngày nay thì dạy mà chỉ dùng băng và đài thì chưa đủ. Chúng tôi biết rằng trường có phòng máy hiện đại có vi tính... song những năm gần đây hầu như sinh viên tiếng Nga năm thứ nhất (không phải lớp chất lượng cao trước đây) chưa được bố trí một giờ nào để học trên phòng tiếng này. Điều này còn tồi tệ hơn so với cách đây hàng chục năm (năm 1990 - 1991 sinh viên được bố trí 1 đến 2 buổi/tuần học trên phòng máy). Để nâng cao chất lượng đào tạo giáo viên nói chung và dạy nghe nói riêng việc sử dụng các phương tiện hiện đại vào học ngoại ngữ, ví dụ như vi tính, vô tuyến, đĩa CD... là điều không thể không được nghiên cứu và đưa vào áp dụng.

III. Kết luận và một số kiến nghị

- Qua thực tế giảng dạy nhiều năm ở năm thứ I Khoa Nga, chúng tôi thấy thực tế hiện nay giáo viên và sinh viên gặp rất nhiều khó khăn chủ quan và khách quan. Do đó việc dạy nghe hiểu tiếng Nga cho sinh viên nói riêng và việc đào tạo giáo viên tiếng Nga còn có những mặt hạn chế về chất lượng.

- Theo chúng tôi nếu lấy mục đích của chúng ta là đào tạo giáo viên tiếng Nga cho phổ thông thì phải coi tiếng Nga là môn học chính của sinh viên. Môn tiếng Nga, cụ thể ở năm thứ I là môn thực hành tiếng nói, nghe, đọc, viết phải được bố trí một lượng thời gian (số tiết học) đủ để sinh viên có thể có điều kiện luyện tập, hình thành các kỹ năng đó một cách chắc chắn có sự hướng dẫn, giúp đỡ của giáo viên.

- Để cho quá trình đào tạo giáo viên tiếng Nga cho các trường phổ thông được hiệu quả và chất lượng thì đòi hỏi mỗi cán bộ dạy đại học phải được đào tạo chuyên sâu, có đầy đủ hiểu biết về bộ môn mình đảm nhiệm, được tạo điều kiện cập nhật các phương pháp giảng dạy hiện đại và các hiểu biết về tình hình đất nước Nga hiện nay.

- Để nghị trường, nếu có thể, xây dựng cho sinh viên một phòng học tiếng Nga với các phương tiện hiện đại, với 1 thư viện sách tiếng Nga, báo Nga để sinh viên có điều kiện về địa điểm cũng như phương tiện tự luyện tập... để giúp họ chuyển quá trình được đào tạo sang tự đào tạo.

- Để gây hứng thú cho người học và khuyến khích sinh viên học tiếng Nga thì theo chúng tôi nên mở rộng hơn nữa diện sinh viên được sang Nga thực tập.

- Để cho bộ giáo trình dạy được hoàn chỉnh thì chúng tôi mong muốn nhà trường tạo điều kiện về mọi mặt để cán bộ giảng dạy cải tiến giáo trình, chỉnh lý bộ giáo trình hiện nay cho phù hợp với đối tượng và tình hình kinh tế, chính trị xã hội nước Nga hiện nay.

- Chúng tôi cũng mong Bộ Giáo dục Đào tạo có chính sách cụ thể khuyến khích các trường phổ thông, các giáo viên và học sinh học các ngoại ngữ không phải "thời thượng" để mở rộng hơn thể loại ngoại ngữ trong các trường phổ thông, tạo việc làm cho sinh viên khi ra trường.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Baradulina M.K. dạy tiếng nước ngoài như một chuyên ngành - M.1982.
2. Goz N.I. Các yếu tố quyết định chất lượng nghe tiếng nước ngoài - M.1977
3. Elukhina N.V. Những khó khăn chính trong dạy nghe hiểu và một số biện pháp khắc phục - M.1977
4. L.P. Smironova. Một số phương thức kiểm tra nghe hiểu - M.1981